

Flora și comunități de plante

Retezatul este renumit prin diversitatea floristică, adăpostind aproape 1190 specii de plante superioare din cele peste 3450

cunoscute în România. Existența aici a mai bine de o treime din flora României este unul din motivele pentru care a fost declarat Parc Național. La acestea se adaugă un număr aproximativ egal de specii inferioare.

Din aceste motive interesul botaniștilor pentru flora Retezatului începe destul de devreme, în a doua jumătate a secolului XVIII. Lucrări reprezentative pentru zonă apar însă mai târziu, contribuții deosebite aducând **Borza (1934)**, **Nyarady (1958)** care a publicat "Flora și vegetația Munților Retezat", **Csuross et al. (1956)**.

Foarte importanți pentru conservarea plantelor din Retezat sunt cei peste 90 de **taxoni endemici** din totalul de 127-400 taxoni endemici acceptați de diferiți autori pentru România. Prima plantă endemică semnalată, în ordine cronologică în PNR, este flămânzica (*Draba dorneri*) descoperită în 1858 de către Heuffel.

O mare importanță o au și cele 130 de **plante rare sau vulnerabile** din „*Lista roșie a plantelor superioare din România*” publicată în **1994 (Oltean et al)**.

În OM 776/2007 sunt listate următoarele specii (dintre plante): 4070* - *Campanula serrata* (Clopoșel); 1902 - *Cypripedium calceolus* (Papucul doamnei, Blabornic); 2113 - *Draba dorneri* (Flămânzică); 1758 - *Ligularia sibirica*

(Curechi de munte, Gălbenele); 4116 -

Tozzia carpathica

(larba gâtului) (in anexa 4, găsite și în anexa 3 din OUG 57/2007).

De asemenea 2 specii, ghințura galbenă (*Gentiana lutea*) și ghiocelul (*Galanthus nivalis*) sunt trecute în lista speciilor pentru a căror exploatare și prelevare necesită măsuri de management.

Sub aspect florogenetic Munții Retezat reprezintă centrul genetic pentru genul *Hieracium*, care cuprinde aici 257 taxoni, unii endemici ca

Hieracium borzae, *Hieracium nigrilacus*

, și respectiv pentru genul

Poa,

care cuprinde 31 taxoni. De asemenea o serie întreaga de taxoni și infrataxoni își au aici locul clasic ca de exemplu

Barbarea lepuznica, *Centaurea pseudophrygia retezatensis*, *Oxytropis jacquinii retezatensis*, *Hypochoeris maculata*

var. carpatica,

Festuca rupicola

var. retezatensis.

Analiza areal-geografică a florei evidențiază ca predominant fondul general eurasiatic cu 44%, existând însă și elemente circumpolare 13%, alpine 9%, europene 12%, sudice 6%, orientale 5%, endemice 7,2%, policore 3,4%, adventive 1,4%.

Pentru Retezat sunt descrise 60 de asociații vegetale de cormofite cuprinse în 10 clase de vegetație, fapt care dovedește încă o dată marea diversitate floristică a Retezatului. Se pot întâlni cele mai variate asociații de la *Pino-Quercetum moehringietosum pendulae* din regiunile joase ale PNR la

Oreochloo-Juncetum trifidi

a cărei cenoze populează pe suprafețe restrânse vârfurile, crestele și versanții puternic înclinați din etajul alpin. Deosebit de importantă din punct de vedere floristic este

zona calcaroasă a Retezatului Mic

cu un mare număr de plante rare și/sau endemice cum ar fi

Barbarea lepuznica, *Pedicularis baumgarteni*

și multe altele. Zona este foarte vulnerabilă la impactul pășunatului.

Pajiștile din regiunea alpină constituie o zonă de importanță aparte, aici regăsindu-se majoritatea speciilor din flora alpină, printre acestea fiind diferite specii de *Gentiana/Gentianella*, *Potentilla*, *Pulsatilla* precum și floarea de colț (*Leontopodium alpinum*) și altele.

Alte zone de interes deosebit sunt cele de **limită între zona stâncoasă și pajiștile alpine**, în care se întâlnesc rododendronul (*Rhododendron kotschii*) și jneapănul (*Pinus mugo*). Jneapănul (specie protejată în România) are o distribuție mare pe pantele abrupte ale Retezatului, contribuind la susținerea grohotișului. Zâmbrul (*Pinus cembra*), specie rară de arbori, apare în grupe mai mari și mai compacte decât în alte masive.

Cea mai mare **amenințare** pentru flora Parcului Național Retezat o reprezintă pășunatul cu ovine, peste capacitatea de suport a pășunilor. Speciile caracteristice pajiștilor naturale sunt înlocuite treptat, în special ca urmare a suprapășunatului, cu specii adventive, respectiv de specii mai puțin sensibile (ex. *Nardus stricta*).

Localnicii colectează flori de *Rhododendron*, muguri de jneapăn, flori de colț, diferite specii de ciuperci, etc.

Turiștii culeg diferite specii de plante în funcție de sezon.

În zonele tampon ale Parcului se desfășoară exploatarea forestieră, cu respectarea prevederilor legale în vigoare.

Un potențial pericol pentru flora Retezatului Mic îl constituie modernizarea drumului de acces spre Herculane (DN 66A), mai ales prin facilitarea dezvoltării în această zonă a turismului motorizat, dacă sistemul de supraveghere/control al modului în care se desfășoară turismul nu va fi bine fundamentat și aplicat în teren.

Fauna

Primele studii ale faunei de vertebrate și de nevertebrate din Retezat au fost efectuate de Bielz și Csato, în a doua jumătate a secolului XIX. În secolul următor, numeroși cercetători au studiat fauna masivului.

Parcul National Retezat, datorită habitatelor sale foarte diverse, naturale, sau puțin modificate de intervenția umană, adăpostește o faună deosebit de bogată atât în ceea ce privește numărul de specii cât și în numărul mare de exemplare care alcătuiesc populațiile acestor specii.

Nevertebratele, reprezentate prin **mii de specii** încadrate în toate grupele taxonomice caracteristice habitatelor carpatice, cu toate că au fost mult studiate sunt încă puțin cunoscute.

În rândul nevertebratelor se găsesc cele mai multe **endemite animale** din Retezat, fiind identificate până în prezent 9 subspecii endemice de fluturi de zi, cel puțin 6 specii endemice de plecoptere și 4 de tricoptere. Ultimele două grupuri sunt în mod particular asociate cursurilor superioare ale apelor din zona alpină. Viermii inferiori (nematode) au fost bine studiați, având mai mult de 143 de specii găsite în această zonă (incluzând 8 endemite).

Unele genuri, cum este de exemplu *Erebia*, din ordinul *Lepidoptera*, ajung aici la diversități specifice foarte ridicate. Astfel acest gen,

relict glaciar

, are în Retezat o răspândire altitudinală aproape similară cu cea latitudinală pe care o are genul în emisfera nordică.

Ca o recunoaștere a importanței pe care o are Retezatul pentru conservarea fluturilor, Lunca Berhina a fost declarată **Arie de Importanță Lepidopterologica Europeană**.

Adăugându-se eforturilor făcute de către cercetători în anii trecuți, programul de inventariere a faunei și florei din cadrul proiectului „*Conservarea și Managementul Biodiversității din*

România ” început în anul 2000 aduce în fiecare an date noi despre nevertebratele parcului, inclusiv descoperiri de **specii noi pentru România**

Vertebratele au în parc reprezentanți din toate clasele întâlnite în România.

Dintre **ciclostomi**, în râuri întâlnim cicarul, *Eudontomyzon danfordi*, unul dintre cele trei specii de agnate din România, a cărui prezență reprezintă încă o dovadă a calității apelor Retezatului. Specia a devenit **rară** fiind trecută pe

anexa II, a Directivei 92/43/EEC

privind conservarea habitatelor naturale, a florei și faunei sălbatice și în OUG 57/2007 privind regimul ariilor naturale protejate, conservarea habitatelor naturale, a florei și faunei sălbatice, anexe care conțin

specii de plante și animale a căror conservare necesită desemnarea ariilor speciale de conservare.

Peștii sunt reprezentați prin 11 specii, între care și nisiparița (*Sabanajewia aurata*) (**OUG 57/2007**), dar care nu apare în **OM 776/2007**.

În anii '60-'70 ai secolului trecut au fost **introduși** în câteva lacuri din Parcul Național Retezat **păstrăvii de lac**

,
Salmo trutta lacustris

, subspecie

neindigenă

adusă din Alpi. Se fac studii pentru a se vedea dacă această subspecie a fost unul dintre factorii care au cauzat

scăderea populațiilor

de amfibieni care utilizează ca locuri de înmulțire lacurile glaciare.

Mai mult de jumătate din numărul de specii de **amfibieni** întâlnit în România, totalizând 10 specii (*Triturus vulgaris* reprezentat prin 2 subspecii), se pot întâlni în Retezat.

Dintre acestea, **8 specii** sunt considerate, de către specialiști, **rare și vulnerabile** la nivel național. Toate speciile apar pe anexele II, a speciilor de faună strict protejate (4 specii) și III a speciilor de faună protejate (7 specii) a Convenției privind conservarea vieții sălbatice și a habitatelor naturale din Europa adoptată la Berna ratificată și de România prin legea 13/1993.

Deasemenea o specie apare pe **anexa II**, o specie pe **anexele II și IV**, trei specii pe **anexa IV** și una pe **anexa V**, a Directivei 92/43/EEC. Conform **OUG 57/2007**, 3 specii din parc se află pe anexa III, două pe anexele III și IV și câte una pe anexele IV și V. Aceasta dovedește vulnerabilitatea și nevoia de măsuri de conservare speciale pentru aceste specii.

În Retezat trăiește subspecia *ampelensis* a tritonului comun, *Triturus vulgaris*, subspecie considerată endemit carpatic și subspecie prioritară găsiindu-se pe anexa III a OUG 57/2007.

Broasca roșie de munte *Rana temporaria*, se consumă în unele localități din apropierea Parcului, multe exemplare, majoritatea femele, fiind colectate pentru consum în perioada de reproducere.

Reptilele sunt reprezentate în parc prin 9 specii, aproape 40% din reptilele terestre ale României. Cu toate că doar o specie este considerată rară la nivel național, șase sunt considerate vulnerabile. Convenția de la Berna cuprinde toate reptilele din Retezat pe anexele sale II (4 specii) și III (5 specii) iar directiva 92/43/EEC asigură statut de specii care necesită o protecție strictă pentru 5 specii din Retezat, integrându-le în anexa IV.

Cu toate că s-au semnalat foarte puține cazuri de mușcături de viperă în zonă, acestea sunt de multe ori omorâte de turiști și localnici.

Numărul speciilor de **păsări** întâlnite în parc și în zonele apropiate, pe văile mari ale masivului și în zona lacurilor de acumulare din apropiere, este mare pentru o zonă montană. Acestea

Însumează **185 de specii**, reprezentând aproximativ jumătate din speciile de păsări ale României. Din acestea 122 sunt specii cuibăritoare în parc și în zonele apropiate.

Aici se pot întâlni specii rare cum sunt acvila de munte *Aquila chrysaetos* (reprezentată și pe sigla parcului), acvila țipătoare mică

Aquila pomarina,

șerparul

Circaetus gallicus

, șoimul călător

Falco peregrinus

, cocoșul de munte

Tetrao urogallus

, buha

Bubo bubo

, cucuveaua pitică

Glaucidium paserinum

, barza neagră

Ciconia nigra

și multe alte specii rare.

În privința statutului lor, OUG 57/2007 cuprinde în anexa III 28 de specii, în anexele III și IV 15 specii iar în anexa IV 101 specii. În anexa II a convenției de la Berna sunt cuprinse 127 de specii ce se întâlnesc în Retezat și împrejurimi, iar 50 fac parte din anexa III a aceleași convenții. Directiva , 79/409/EEC a Consiliului Europei, privind conservarea păsărilor sălbatice cuprinde în anexele sale 55 de specii din zonă.

Mamiferele determinate până în prezent în Parcul Național Retezat în număr de 55 de specii reprezintă peste 23% din mamiferele terestre ale Europei ceea ce arată încă o dată diversitatea habitatelor naturale prezente aici. Parcul oferă condiții pentru supraviețuirea celor mai importante dintre carnivorele mari europene: lupul *Canis lupus*, ursul *Ursus arctos* și râsul

Lynx lynx

. De asemenea se întâlnesc în parc ierbivore mari cum sunt capra neagră

Rupicapra rupicapra

, cerbul

Cervus elaphus

și căpriorul

Capreolus capreolus

. Carnivorele de mai mici dimensiuni cum sunt pisica sălbatică

Felis silvestris

și mustelidele găsesc în diversele habitate ale parcului micromamifere care le asigură o parte din hrană.

Peșterile din Retezatul Calcaros sunt folosite de urși pe timpul iernii, iar liliecii găsesc aici condiții bune pentru hibernare sau retragere în timpul zilelor de vară. În Parc au fost identificate 13 specii de lilieci printre care *Rhinolophus ferrumequinum*, *Vespertilio murinus* și *Pipistrellus pygmaeus*.

Vidrele *Lutra lutra* pot fi întâlnite pe unele râuri ale Retezatului folosind resursele bogate în pește.

În anul 1973, o echipă de la Comisia Monumentelor Naturii din cadrul Academiei Române a **introdus**

20 de exemplare de marmotă alpină provenită din Alpii Austrieci. Marmotele au fost eliberate în căldarea lacului Gemenele, iar în prezent se pot întâlni în toate văile și căldările glaciare de sub Șaua Custurii până în căldarea lacului Zănoaga. Nu se cunoaște încă impactul pe care aceste rozătoare mari,

neindigene

, îl au asupra vegetației și solului.

Conform OUG 57/2007, **22** dintre speciile de mamifere din Retezat necesită o protecție strictă, 9 dintre ele fiind cuprinse și în anexa III a legii, iar 13 sunt specii animale de interes comunitar ale căror prelevare din natura și exploatare fac obiectul măsurilor de management, aparținând anexei 5 a legii. În OM 776/2007 (SCI) sunt listate 10 specii de mamifere.

Diversitatea mare a faunei din Parcul Național Retezat se corelează cu existența unor habitate naturale puțin afectate de activitatea umană.

Habitat

Cele mai importante habitate pentru conservare sunt reprezentate de pășunile alpine și

subalpine, stâncăriile, jnepenișurile, aninișurile, pădurile de conifere boreale și subalpine, respectiv pădurile de foioase montane, habitatele acvatice și tufărișurile de pe văile râurilor.

Retezatul face parte din Eco regiunea Carpatică, considerată prin proiectul Global 200 a Fondului Mondial pentru Natură (World Wide Fund for Nature – WWF) ca având statut de eco regiune importantă d.p.d.v. al biodiversității la nivel global.

Habitatele sunt asociate cu zonele de altitudine, dar se pot observa relativ frecvent inversiuni de vegetație, cum ar fi cele de pe valea Jiului de Vest și în zona Stănuleți.

Pădurile acoperă aproximativ 49% din suprafață. Cele mai răspândite specii sunt fagul (*Fagus sylvatica*), molidul (*Picea abies*), jneapanul (*Pinus mugo*), bradul (*Abies alba*), paltinul (*Acer pseudoplatanus*), mestecanul (*Betula pendula*), aninul (*Alnus viridis*), ulmul (*Ulmus glabra*), scorușul de munte (*Sorbus aucuparia*).

Populația de zâmbru (*Pinus cembra*) este probabil cea mai reprezentativă din Munții Carpați.

Cele mai răspândite păduri sunt cele de rășinoase, făgetele, și amestecurile de rășinoase cu fag. Pădurile de fag se găsesc între 800-1200 m, cele de amestec între 1200-1400 m, iar molidușurile între 1400-1800 m.

Pădurile virgine și cvasivirgine însumează o suprafață de peste 4800ha și reprezintă 26% din suprafața de pădure arondată în prezent Parcului (Dr.ing. Radu Stelian, Inventar preliminar al pădurilor virgine și cvasivirgine din teritoriul arondat și învecinat Parcului Național Retezat, APNR, 2002).

Limita superioară a pădurii se află în medie la 1800 m, dar uneori urcă la 1900 m (de exemplu pe Pârâul Șesele).

Pădurile din Retezatul Mic prezintă o situație aparte, având în vedere caracteristicile abiotice din zonă (substratul calcaros, umiditate redusă, temperatură mai ridicată, etc.).

Pășuni alpine și subalpine ocupă aproximativ 11% din suprafața Parcului la altitudini cuprinse între 1700-2300 m. Aici se întâlnesc specii ocrotite, cum ar fi:

Rhododendron myrtifolium

,
Gentiana acaulis

,
G. punctata

,
G. lutea, Soldanella

, etc.

Grohotișurile și stâncăriile acoperă un procent de 11% din suprafața PNR, atât în partea cristalină, cât și în cea calcaroasă. Habitatele caracteristice sunt populate de puține specii, mai multe în partea calcaroasă, printre care amintim lichenii saxicoli, nevertebrate, reptile, păsări.

Jnepenișurile sunt situate la limita superioară a pădurii de unde urcă până la 2000-2200 m, acoperind zona dintre pădurile de molid și pășunile alpine. Printre speciile caracteristice pentru zona jnepenișurilor se regăsesc: *Vaccinium myrtillus* (afin), *Vaccinium vitis-idaea* (merișor), *Homogyne alpina*

,
Soldanella hungarica

.

În Parcul Național Retezat se pot distinge trei categorii de habitate acvatice:

- **lacuri, bălți și pâraie**, în care trăiesc populații importante de nevertebrate acvatice, pești și amfibieni. În cadrul unor grupe de nevertebrate (tricoptere și plecoptere) există specii endemice. Ultimele studii indică o biodiversitate mai ridicată în pâraiele Stânișoara și Galeșu, comparativ cu celelalte văi.

- **mlaștinile de turbă**; cele de la Zănoaga-Judele au fost mai mult studiate și prezintă interes special din punct de vedere palinologic.

- **lacul de acumulare Gura Apei**, pe limita de vest a Parcului, este un habitat acvatic artificial, existând din 1984. Nu există studii referitoare la impactul lacului asupra zonelor adiacente, nici despre flora și fauna existente în lac.

Fragment din monografia "Retezatul ieri și azi"
autor dr. ing. Stelian Radu